

KESKKONNAAMET

Pühalepa Osavalla Valitsus
pyhalepa@hiiumaa.ee

Teie 04.04.2023 nr 8-4./23-2

Meie 28.04.2023 nr 6-5/23/6795-2

Ettepanekud Heltermaa sadama detailplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi kohta

Palusite planeerimisseaduse (PlanS) § 81 lg 1 ja § 124 lg 9 alusel Keskkonnaameti ettepanekuid esitades Heltermaa sadama detailplaneeringu lähteseisukohad ja koostatud keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi KSH) programmi¹.

Planeeringuala suurusega ca 9,4 ha hõlmab Hiiumaa vallas Heltermaa külas Heltermaa sadama kinnistuid (Heltermaa sadam, Anti, Heltermaa alajaam, Unga, Suuremaja-Sadama, Elisa mast)². Planeeringualasse hõlmatakse Heltermaa-Kärdla-Luidja tee ja Heltermaa-Sarve-Aruküla tee³ ja osaliselt ka ca 1,8 ha suurune mereala - Väinamere hoiuala (Hiuu)⁴, mis kuulub Natura 2000 alade võrgustikku Väinamere hoiuala loodus- ja linnualana.

Hiiumaa Vallavolikogu algatas oma 16.12.2023 otsusega nr 20 Heltermaa sadama detailplaneeringu (edaspidi DP) koostamise ja KSH. DP eesmärgiks on Heltermaa sadama territooriumi funktsionaalsemaks muutmine, maakasutus- ja ehitustingimuste määramine uue kauba- ja parvlaevakai, laoplatside, hoonete ja neile vajalike juurdepääsuteede rajamiseks, komplekselt riigimaanteede ristmiku lahendamine ohutu juurdepääsu tagamiseks kavandatavale kaubasadamale ja reisiparvlaevade ootealale ning kassadele, sadama maa-ala piiride täpsustamine, heakorrastuse, haljastuse, juurdepääsuteede, parkimise ja tehnovõrkudega varustamise põhimõttelise lahenduse andmine. Planeeringusse haaratud merealale on kavas ehitada kaubakai ja parvlaeva seisukai. Lisaks võib kaasneda ka lainemurdjate/muulide kavandamise vajadus. Kogu algatamise otsuse kohasele planeeringualale jääva mereala ulatuses toimub tahkete ainete merre paigutamine. Süvendusala jääb aga väljapoole planeeringu algatamisotsuse kohast planeeringuala.

Keskkonnaamet on esitatud materjalidega tutvunud ning Keskkonnaameti arvates on olulisemad hindamised ja uuringud planeeritud. Samuti on KSH programmi koostamisel arvestatud olemasolevat elupaigaandmestikku. Lisaks jääb planeeringuala kogu ulatuses ranna ehituskeeluvööndisse, mida on KSH programmis (ptk 3.5.2) käsitletud. Siiski esitame täiendavad ettepanekud, millega palume arvestada:

1. KSH programmi⁵ ptk 2.1 (lk 6) ja ptk 3.3.2 (lk 15) joonisel 3 viidatakse lainemurdja/muuli kavandamise vajadusele. Lainemurdjat näeb ette ka Hiiumaa valla arengukava 2035+. Lainemurdja on kaldaga funktsionaalselt seotud ehitise (ehitusseadustik § 105 lg 3). PlanS § 124 lg 1 kohaselt koostatakse DP kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumi osa kohta ning vajaduse korral avalikes veekogudes kaldaga püsivalt ühendatud või kaldaga funktsionaalselt seotud ehitiste planeerimiseks.

¹ Kiri on registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 04.04.2023 nr 6-5/23/6795 all

² Katastritunnused vastavalt 63902:001:0645, 63902:001:0050, 63902:001:2230, 63902:001:0255, 20501:001:1343, 63902:001:0620

³ Katastritunnused vastavalt 63902:001:3971 ja 63902:001:4010

⁴ EELIS kood KLO2000340

⁵ Detailplaneeringu koostamist korraldab Hiiumaa Vallavalitsus koostöös planeerimiskonsultandiga K-Projekt Aktsiaselts ja KSH eksperdiga LEMMA OÜ, töö versioon: 16.03.2023

Lisaks, kuna ka planeeritav kaubakai jääb osaliselt väljapoole Heltermaa sadama akvatooriumi, siis peaks planeeringu üheks eesmärgiks olema ka sadama akvatooriumi uute piiride määramine (Heltermaa sadama akvatooriumi piirid määratakse Vabariigi Valitsuse korraldusega, kuid detailplaneering peaks andma selleks vajaliku sisendi). Seega jääb ebaselgeks, miks ei hõlma DP ala kogu kavandatavat sadamaala – akvatoorium, lainemurdja (KSH programm joonis 1). Joonis 1 ja joonis 3 peaks olema kooskõlas. Lainemurdja rajamisel paigutatakse mere põhja tahkeid aineid, samuti võib lainemurdja mõjutada veerežiimi ja setete liikumist. Seega nimetatud asjaolude käsitlemine KSH raames vähendab keskkonnamõju hindamise (edaspidi KMH) algatamise vajadust järgnevatel menetlustel (hoonestusluba, keskkonnaluba) raames.

2. Ptk 3.3.2 (lk 15) on hinnatud süvendusmahuks ca 210 000 m³. Arvestades, et välja pakutud kaadamisala asub Väinamere hoiualal (Hiiu), peaks KSH käigus põhjalikumalt analüüsima, mis määral saaks pinnast kasutada sadama ehitusel või maismaal (karjäärade täide, pinnaseplaneerimine).
3. Ptk 3.4.1 (lk 18) viidatakse joonisele 3, mis peaks näitama sadamas olevat hetkeseisu. Tegelikult on joonisel 3 kujutatud kaide ja muulide paiknemise esialgset eskiisi. Korrektne on antud ptk-s viidata joonisele 4.
4. Ptk 3.5.1 (lk 22) on kirjutatud „Natura 2000 on üleeuroopaline kaitstavate alade võrgustik, mille eesmärk on tagada haruldaste või ohustatud lindude, loomade ja taimede ning nende elupaikade ja kasvukohtade kaitse...“. Korrektsem on kirjutada loomade sh lindude, sest ka linnud on loomad.
5. Ptk 3.5.1.5 (lk 28) on ekslikult kirjas, nagu oleks püsielupaikade kaitsekord sätestatud ainult looduskaitseseadusega (LKS), mitte lisaks ka kaitse-eeskirjaga.

Tabelis 3 (lk 28) käsitletakse Väinamere loodusala puhul vaid kaitse-eesmärgiks olevaid elupaigatüüpe, aga mitte kaitse-eesmärgiks olevaid liike (nt hülgeid, keda meres toimuv mõjutada võib). Väinamere linnuala puhul mainitakse vaid sadama ehituse ja kaadamisala kaasnedav võivat mõju linnustikule, kuid mainimata on laiendatud sadama käitamisega ja kavandatava tuulegeneraatoriga (selle mõõtmete ja asukohaga) seonduv mõju.

6. Ptk 3.5.2 (lk 29) lõpus loetelu pealkirjaga „Kaadamisala sobivuse hindamisel ja asendialternatiivide omavahelisel võrdlemisel võetakse arvesse lähedust“ järel peaks algama uus loetelu, kuid numeratsioon jätkab eelmist loetelu. Ühtlasi tuleks seda loetelu täiendada punktiga: loodusdirektiivi elupaigatüüpidele.
7. Ptk 3.5.3 (lk 30) on eksitav väide, nagu ühtiks Väinamere hoiuala kaitse-eesmärgid Väinamere linnu- ja loodusala. Juhime tähelepanu, et Väinamere hoiuala jaguneb nelja maakonna vahel ja igas maakonnas on kaitse-eesmärgid veidi erinevad.
8. Ptk 3.5.3 (lk 30) on kirjutatud, et : „*Mõju mereelupaikadele ja –liikidele hinnatakse KSH aruandes eksperthinnanguna*“. Juhime tähelepanu, et **eksperthinnangu peavad andma oma valdkonna pädevad spetsialistid, kes igapäevaselt uurivad ja tunnevad vastavat liigirühma või merekooslusi.**

Tuulegeneraatori planeerimine Heltermaal – teadaolevatest merikotka pesadest oleks kaugus üle 5 km, kuid asukoht jääb nõ erinevate territooriumite vahelisele alale, kus suure tõenäosusega toimub erinevate paaride vahel piiride paika panemine. Kuna ka üks generaator võib põhjustada kotkaste hukkamist, siis tõenäoliselt hajusalt erinevates kohtades paiknevad tuulikud on isegi suurem oht, kui kindlatesse piirkondadesse koondunud tuulikud, mille puhul on ka rohkem riskivaba piirkonda. Kuna evolutsiooni käigus pole olnud kotkaste tüüpilises lennukõrguses takistusi ja kotkad on kohastunud lennu ajal saaki otsides maapinda jälgima, siis on kokkupõrked tuulikute labadega nende puhul sagedasemad. **Seega vajab ka see teema kotkaeksperti hinnangut.**

Kui Hari kurgu piirkonnas on varasematest aegadest teada lindude olulised sulgimisalad, siis planeeritava kaadamisala kohta neid andmeid ei ole, sest tollased mereekspeditsioonid seda

piirkonda nii laialt ei hõlmanud. Samas näiteks 2009. a andmete alusel sulgis Heinlaiust läänes ca 800 sõtkast ja Heinlaiust kagus 110 külmnökk-luuke⁶, 2007. a oli Heinlaiu ümbruses ca 150 külmnökkluuke⁷. See on siiski suhteliselt juhuslik info vaid Heinlaiu läheduses olevatest sulgimiskogumitest, kuid **kaadamisala kohta selline info puudub**.

Eeltoodust lähtuvalt piisab kotkaste osas ekspertarvamusest, kuid sulgimiskogumite osas tuleks koostada analüüs, kas mere sügavuse ja koosluste alusel võiks seal eeldada sobivaid tingimusi sulgimisaegseks toitumiseks.

9. Ptk 3.6 (lk 34) loetellu pealkirjaga „DP ja KSH raames nähakse ette järgmiseid uuringuid“ palume lisada järgnevad vajalikud uuringud:
- süvenduspiirkonnas pinnase keemilised analüüsid veendumaks, et pinnas on sobilik kaadamiseks (st ei ole reostunud). Varasemad ehitusgeoloogilised analüüsid seda teavet ei anna;
 - heljumi leviku modelleerimine ka tahkete ainete paigutamisel.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Helen Manguse
juhataja
keskkonnakorralduse büroo

Elviira Vanatare 511 9817 (keskkonnakorraldus)
elviira.vanatare@keskkonnaamet.ee

Nurana Olonen 5865 2539 (looduskasutus)
nurana.olonen@keskkonnaamet.ee

Rita Miller 5301 1496 (loodushoid)
rita.miller@keskkonnaamet.ee

Andres Miller 503 6455 (looduskaitse)
andres.miller@keskkonnaamet.ee

Kai Ginter 5699 4373 (veeosakond)
kai.ginter@keskkonnaamet.ee

⁶ Leito, A. ja Leito, T. 2009. Veelindude sulgimiskogumite loendused Väinamere põhjaosas 2009. a.

⁷ Leito, A. 2007. Väinamere põhjaosa mereekspeditsiooni aruanne. Linnud. 2007. a.